

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A BÜNTETŐELJÁRÁSJOG KAPCSOLATÁNAK FŐBB KÉRDÉSEI

NAGY ANITA*

A tanulmányom bevezetéseként nem állhatom meg, hogy ne idézzem Karsai Krisztina *Európai büntetőjogi integráció alapkérdései* címen nemrégiben megjelent könyvéből azt a találó mondatot, amellyel legjobban ki lehet fejezni a büntetőeljárás jog előtt a jövőben fennálló feladatokat az Európai Unióban: „Az európai bűnelkövető Európa területén euro-bűncselekményt követ el, amely miatt európai rendőrség nyomoz, majd európai ügyészség emel vádat az európai büntető bíróság előtt és az ott született elmarasztaló ítéletet európai büntetés-végrehajtás fogatosítja.”¹

„Európa népei egy konfliktusokkal terhes századot hagytak maguk mögött, amely választás elé állította őket: integráció vagy széthúzás, hatalmi egyensúly vagy hatalmi harc fogja jellemezni a kontinens politikai és gazdasági életét.”² Ugyanakkor az európai egység gondolta már a XX. Század előtt megjelent a nagy gondolkodók téziseiben. A francia Viktor Hugo 1849-ben már használta az „Európai Egyesült Államok” fogalmát. Az I. világháború után Franciaország és Anglia szerepe egyre csökkent, s helyét az USA vette át. Ezt észlelve Európában arra törekedtek, hogy a hegemonia ismételten helyre álljon. Ennek megoldásként egy föderáción alapuló egységes európai állam lehetőségét vetették fel. Ebben az időszakban két mozgalom indult meg, az egyik a páneurópai mozgalom, melynek célja egy európai konföderáció létrehozása; az irányzat atyja Richard Coudenhove Calergi volt; a másik irányzat a realista vonal, amely véleménye szerint a nagy politikai konfliktusok gazdasági egyenlőtlenséghez vezetnek, ezért egy gazdasági integráció létrehozása szükséges. Az európai föderalizmus hívei egyre inkább úgy vélték, hogy az európai integrációt a gazdasági együttműködés irányából kell megkezdeni. Erre vonatkozólag az első javaslatot Robert Schumann francia külügyminiszter tette meg a francia kormány nevében

* DR. NAGY ANITA

egyetemi tanársegéd

Miskolci Egyetem ÁJK, Büntetőeljárásjogi és Büntetésvégrehajtási Jogi Tanszék

¹ Karsai Krisztina: *Az Európai büntetőjogi integráció alapkérdései*. Budapest, KJK-Kerszöv, 2004. 11. o.

² Internet: www.unio.birosag.hu

Párizsban, 1950. május 9-én. A javaslat egy Németországgal közös szén-és acél-piac létrehozására irányult egy olyan szervezet keretében, amely valamennyi európai állam számára nyitva áll. Ennek eredményeképpen írták alá a „Hatok” (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország) 1951. április 18-án (1952. júl. 25-én lépett életbe) az Európai Szén és Acélközösségről szóló szerződést. A szerződést Montánuniónak is nevezték. A Montánunió tagjai lépéseket tettek a gazdasági unió elmélyítése irányában; elsőként a Pléven-terv alapján létrehozták az Európai Védelmi Közösséget, (European Defence Community) amely végül is megbukott, mivel a nemzetállamok túlzottan féltették szuverenitásukat, így az integráció egyedüli járható útja a gazdasági integráció maradt.

Erre vonatkozólag Paul-Henri Spaak vezette bizottság kidolgozta egy vámunióra épülő közös piac megvalósításának tervét. Mivel ezen tervezet minden ESZAK-tagállam számára elfogadható volt, 1957. március 25-én Rómában a „Hatok” aláírták az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) és az Európai Atomenergia Közösséget (Euratom)³ alapító szerződéseket. Ezek az úgynevezett Római szerződések 1958. január 1. napján léptek hatályba. Az 1965. április 8-án aláírt és 1967. július 1-jén hatályba lépett Egyesülési Szerződés összevonta az ESZAK, az EGK és az EURATOM intézményeit.

A tanulmányomban ezt követően a bel- és igazságügyi területén történő fejleményeket veszem górcső alá, különösen figyelemmel a büntető-eljárásjog körébe eső változásokra. Az EGK szerződés még nem említi a „belső biztonság” kérdését, nem tartalmaz előírásokat a bel- és igazságügyi politika tárgyairól. A személyek szabad mozgása kizárólag gazdasági érdekű kérdésben merült fel (munkaerő szabad áramlása). A bel- és igazságügy kérdései igazán az 1970-es években merültek fel. Az *Európai Tanács 1974. decemberi párizsi ülésén* megbízta a Tanácsot, hogy vitassa meg, milyen jogok lennének biztosíthatók a tagállamok állampolgárainak. Az akkori felfogás szerint az európai állampolgárságnak a fogalma három kérdéskörre korlátozódott volna:

- Az európai útlevél
- Nem munkavállalók részére biztosítandó tartózkodási jog
- EK állampolgárokat a helyhatósági választásokon megillető választójog.

Az *Európai Tanács 1975. december 1-2 római ajánlása* alapján, az EK bel- és igazságügy-miniszterei a belső biztonság terén egy programot fogadtak el,

³ Az Euratom arra kötelezte a tagállamokat, hogy a maghasadást kizárólag békés célokra alkalmazzák és biztosította az atomenergia ipar fejlesztését, a nyersanyag-utánpótlást is.

melynek eredményeképpen munkacsoportok és bizottságok alakultak.⁴ Az első igazi követelés azonban ebben a témakörben az *Európai Tanács 1984. júniusi mandátuma*, (amellyel az ún. Adonino Bizottság foglalkozott), amely a „Polgárok Európája” című jelentésében kifejtette a személyellenőrzés lebontását.

A fejlődés következő lépcsőjét a Bizottság 1985 *Fehér könyve*⁵ jelentette a belső piac kiteljesítéséről, amely azt a követelményt tartalmazta, hogy 1992 végéig szüntessék meg a személyellenőrzést a tagállamok belső határain, valamint számos más menekültüggyel és bevándorlásüggyel kapcsolatos intézkedést javasolt, így:

- Személyellenőrzés fokozása külső határokon.
- Harmadik országok állampolgáraival szembeni egységes vízumpolitika.
- Egy adott menekültkérelem elbírálására jogosult tagállam meghatározása.
- Rendőrségi együttműködés intenzívebbé tétele.
- Fegyverjog harmonizálása.
- Harmadik országok állampolgárainak a Közösségben élvezett jogaira vonatkozó jogszabályok harmonizálása⁶.

Az Adonino jelentésnek a személyek szabad mozgásával kapcsolatos fenti elemeit használta fel Németország, Franciaország és a Benelux államok, amikor Schengenben 1985. június 14-én aláírták: „A határellenőrzésnek a közös határokon történő fokozatos megszüntetéséről” szóló SCHENGENI I. egyezményt. Ez a program képezte azoknak a tárgyalásoknak az alapját, amelyek a schengeni végrehajtási egyezményhez vezettek (Sve)⁷, melyet 1990. június 19-én kötöttek

⁴ Klaus Pétzer Nanz: Az „Európai Unió 3. pillére” együttműködés a bel-és igazságügyi politikában. Magyar Jog 1992/12 759. o.

⁵ Értelmezése: Az angol törvény-előkészítési gyakorlatból átvett sajátos „műfaj”, amely valamely nagy horderejű kérdés tervezet kezelési módjáról készült átfogó elemzés, amely iránymutatásul szolgál a későbbi jogszabályalkotás számára. Ezt előzi meg a Bizottság *zöld könyvei*, amely olyan dokumentumok, melynek szándéka elősegíteni a vitákat és elindítani a konzultáció folyamatát összeurópai szinten. Ilyen volt pl.: a Bizottság 2001. dec. 11-én kibocsátott Zöld Könyve az Európai Ügyészség felállításáról és az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről.

⁶ Tóth Árpádné dr. Masika Edit-Harmati Gergely: Egységes belbiztonsági és jogi térség Európában. Bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban. Miniszterelnöki Hivatal Integrációs Stratégiai Munkacsoport. Budapest, Mediant ny. 1999. 146. o.

⁷ Az Sve az egyezmény alkalmazására a tagok felvételének megvizsgálására egy ún. Végrehajtó Bizottságot hozott létre, amely határozatokat hozhatott. A határozatok mellett jogforrásként a Végrehajtó Bizottság schengeni kézikönyvet, közös konzuli instrukciókat, SIRENE kézikönyvet alkotott.

meg. Ezen egyezmény sarkalatos pontjai a fogalommeghatározások; az ellenőrzés megszüntetése a belső határokon a személyforgalomban; a rendőrség és biztonság; a Schengeni Információs Rendszer (SIS) /a közbiztonság és közrend érdekében felállított számítógépes körözési rendszer/; a szállítás és áruforgalom; az adatvédelem; a Végrehajtó Bizottság.

A schengeni egyezményhez később csatlakozott valamennyi EU tagország, Dánia, Írország és Nagy-Britannia kivételével. Az eredeti határidő a csatlakozáshoz 1990 eleje lett volna, de ezt többször módosították és végül 1995 májusában lépett életbe. Az Sve nemzetközi jogi szerződésként született meg, s ezért a szerződő államok kötelesek rendelkezéseit betartani. Az egyezményt nem ruházták fel önálló jogalanyiséggal, nem képezte részét az *acquis communautaire*-nek sem, ezáltal a részes államok nem használhatták az EK/EU intézményi struktúráját sem. Az Amszterdami szerződés (továbbiakban ASZ) a schengeni együttműködést ún. „megerősített együttműködésként” beemelte az EU keretei közé, és így ez is „*acquis communautaire*”-ré, azaz a közösségi jog forrásává vált. Az Sve. részletes bemutatásától a tanulmány adta keretekre tekintettel eltekintünk, de megemlítendő, hogy itt került részletes szabályozásra: a belső határok ellenőrzése, a külső határok megerősítése, a vízumpolitika, a menekültügy és menedékjogi szabályok, a rendőrségi együttműködés.

Az Sve 46. cikkelye szabályozta először a tagállamok rendőrségeinek kérelem nélküli együttműködését, és a határon túli megfigyelés intézményét is. A 40. cikk kimondja: „egyik tagállam rendőr vagy vámtisztviselői bűnüldözés céljából személyek, tárgyak észrevétlen megfigyelését a másik tagállam felségterületén is folytathatja. A megfigyelés megkezdése előtt jogsegélykérelmet kell átnyújtani, ennek a megkeresett állam beleegyezésével helyt adhat. A határon átlépő üldözés, sürgős esetben előzetes engedély nélkül is foganatosítható” Az Sve. 41 cikkelye pedig lehetőséget teremt a határon átlépő követésre is, amelynek két előfeltétele van:

- az üldözött személyt az Sve 40. cikk (7) bekezdésében meghatározott bűncselekmények elkövetése közben tetten érik,
- illetve ha a vizsgálati fogságból vagy börtönből megszökött.

Az üldözött személy elfogását követő 6 órán belül kiadatási kérelmet kell előterjeszteni, ellenkező esetben szabadon kell bocsátani.

Bűnügyi jogsegélyre az Sve. III. cím 2 fejezete alapján három esetben kerülhetett sor:

- büntetőügyekben nyújtott jogsegély esetén (48-53. cikk)
- kiadatás (59-66. cikk)
- a büntetőítéletek átadása (67-69. cikk)

A „schengeni egyezmények” hívták életre a „Schengeni Információs Rendszert” az ún. SIS-t. A SIS olyan számítógépes körözési rendszer, amely lehetővé teszi, hogy a személyek és tárgyakról, akiket vagy amiket vámkiadással, külső határon való belépéssel és rendőrségi együttműködéssel kapcsolatban keresnek, információt lehessen szerezni.

A SIS az alábbi területeket fogja át:

- C SIS biztosítja, hogy a hozzá kapcsolt nemzeti SIS egységek egyidejűleg azonos adatállománnyal legyenek ellátva.
- N SIS tárolja a SIS egész adatállományát, amely nem keveredhet a nemzeti adatállománnyal.
- SIRENE (Supplementary Information Request at the National Entry), nemzeti kapcsolattartó hely, melynek feladata az információszerzés, információcseré, koordináció és konzultáció a schengeni körözés területén.

Az, hogy a SIS-hez kinek van hozzáférési joga, szigorúan szabályozott. Az Sve. 101. cikke tartalmazza a hozzáférési jogot, mely szerint a határőrségnek, a rendőri és vámszerveknek, idegenrendészeti szerveknek, nagykövetségeknek és konzulátusoknak engedhető meg a hozzáférés. Egy körözés elrendelésének megengedhetősége a nemzeti joghoz kapcsolódik, de ha az Sve. ennél megszorítóbb szabályokat tartalmaz, akkor megelőzi a nemzeti jogot. (Sve 104.cikk (1) bek)

A részletes eljárási szabályok az alábbiak: miután valakire nézve a hatóság nemzeti és nemzetközi letartóztatási parancsot adott ki, kiállítja a körözési nyomtatványokat és a kereső papírokat, és elküldi a nemzeti SIRENE-hez, aki aktiválja az adatokat a C SIS-en keresztül, és eljuttatja a tagállami SIRENE-ekhez. Így az adat a tagállamok rendőrségei számára közvetlenül hozzáférhető lesz.

A Schengeni egyezménnyel párhuzamosan körvonalazódott a kormányközi együttműködés bel-és igazságügyi téren is. Az Európai Tanács római ajánlásában az EK tagállamait a terrorizmussal szembeni hatékonyabb együttműködésre szólította fel, melynek hatására az EK tagállamok bel-és igazságügy-miniszterei 1976. június 29-i luxemburgi ülése a belbiztonság területén folytatott együttműködés javításáról fogadott el munkaprogramot (röviden TREVI /Nemzetközi Terrorizmus, Radikalizmus, Extrémizmus, Erőszak/).

Ennek a lényege az volt, hogy a terrorcselekményekre vonatkozó adatok cseréje érdekében konkrét esetekben kölcsönösen támogatják egymást, összekötő képviselőket cserélnek, a rendőrségi képzésen javítanak, polgári légi forgalom védelme érdekében szorosan együttműködnek.

A kooperációnak három szintje alakult ki:

1. tagállamok miniszterei
2. magas rangú tisztségviselők

3. munkacsoportok, amelyek az alábbiak:
 - TREVI I. (terrorizmus elleni harc általános kérdéseivel foglalkozott)
 - TREVI II (1985 Általános Rendőrségi Ügyek munkacsoportja, a közrendet sértő bűncselekményekkel kapcsolatos információk cseréje kérdésében)
 - TREVI III (1985 nemzetközi szervezett és erőszakos bűnözés elleni küzdelem, ezen belül egy adhoc alcsoport, amely az illegális kábítószer-kereskedelem elleni küzdelmet tekintette fő feladatának; European Drug Intelligence Unit EDU, amely az EOROPOL előfutára lett)
 - TREVI 92 (belső határokon foganatosítandó személyellenőrzés)
 - AD-HOC BEVÁNDORLÁS munkacsoport (Menekültügy, vízum, hamis dokumentumok, külső határok almunkacsoportokkal)
 - SZEMÉLYEK SZABAD MOZGÁSÁT KOORDINÁLÓ CSOPORT (1988 RHODOSI Európai Tanácsi ülés, amelynek célja a belső határok lebontása volt.)
 - KÖLCSONÖS HATÓSÁGI SEGÍTSÉG CSOPORT (GAM)- vámigazgatás, kábítószer-kereskedelem, légi közlekedés terén, operatív intézkedések tervezése és végrehajtása
 - IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS MUNKACSOPORT (A polgári és büntetőjogi együttműködés javítását tűzte ki célul)
 - GYORSÍTOTT KONZULTÁCIÓS KÖZPONT (hirtelen és váratlan vándorlási mozgások kezelésére)

1992. február 7-én a hollandiai Maastrichtban írták alá az Európai Unió létrehozásáról szóló szerződést, Maastrichti szerződés, a továbbiakban MSZ), amely az integráció jogi alapjainak mindezedáig legnagyobb horderejű módosítását hordozza. (A szerződés 1993. november 1-én lépett hatályba)⁸. A Szerződés létrehozta az Európai Uniót, annak három pilléren alapuló felépítését⁹. Az első úgynevezett közösségi pillért a három továbbra is megmaradó Közösség alkotja (az Európai Gazdasági Közösség elnevezést a Szerződés Európai Közösségre változtatta), a második pillér a Közös Kül- és Biztonságpolitika, a harmadik a Belügyi és Igazságszolgáltatási Együttműködés elnevezést kapta.

⁸ 1986-ban a Közösség alapítószerződéseinek nagy mértékű módosítását irányozta elő az Egységes Európai Akta, amelyet tulajdonképpen a Maastrichti szerződés hajtott végre (EU létrehozatala, Három pillér, egységes európai pénznem lefektetése, az euro és Központi Bank alapjait

⁹ Dienes-Oehm Egon: A Maastrichti Európai Unió Szerződés In: Mádl Ferenc (szerk.): Európa jogi tanulmányok 1. Budapest, 1993.

A MSZ bevezette az „uniós állampolgárság” intézményét is, amely szerint ha valaki az EU-tagállam állampolgára, az automatikusan az unió állampolgára is egyben. A MSZ VI. címének K.9. cikke nyitva hagyta annak lehetőségét, hogy az együttműködés legtöbb területét átemeljék az EK-szerződés 100.c. cikkébe. A MSZ K1. cikke alapján a tagállamok közös érdekű ügynek tekintik az együttműködés bizonyos területeit.¹⁰

E politikákból most csak *a kifejezetten a büntetőeljárás jogi rendelkezésekhez kapcsolódókat* tekintjük át vázlatosan, így

az igazságügyi együttműködést büntető ügyekben ezen belül is a

- Európai kiadatási egyezményt
- Kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezményt
- Az elítéltek átszállításáról szóló egyezményt
- A terrorizmus visszaszorításáról szóló európai egyezményt
- Európai Unió büntetőjogi együttműködési egyezmény, ezen belül
 - az Európai Unió tagállamai közötti kiadatási egyezmény,
 - Az Európai Közösségek tagállamai között a kétszeres eljárás tilalma tárgyában létrejött egyezmény,
 - Az Európai Közösség tagállamai közötti megállapodás a büntetőeljárás átadásáról,
 - Az Európai Közösség tagállamai közötti egyezmény a külföldi büntetőítéletek végrehajtásáról

Az „igazságügyi együttműködés büntetőügyekben” című részt a MSZ K1.7. pont alatt szabályozta, melynek célja az volt, hogy a bűncselekmények megelőzése, felderítése és a büntetőeljárás lefolytatása az államok között eredményes legyen. A tagállamok az egyezmények egész sorát kötötték meg bűnügyi együttműködés körében, ezek tehát a következők:

1. Európai kiadatási egyezmény

A részes államok ebben arra vállaltak kötelezettséget, hogy kiadják egymásnak azokat a személyeket, akik ellen a megkereső állam igazságügyi hatóságai büntetőeljárást folytatnak, vagy akiknek az említett hatóságok körözését rendelték el *a büntető ítélet vagy biztonsági intézkedés végrehajtása végett.*

¹⁰ Menekültpolitika; a személyeknek a tagállamok külső határokon való átlépését, valamint az átlépés ellenőrzésének gyakorlatát rendező szabályok; a bevándorlás és a harmadik országok állampolgáraival szemben folytatott politika; a kábítószer-fogyasztás elleni küzdelem; a nemzetközi csalások elleni küzdelem; az igazságügyi együttműködés polgári és büntető ügyekben; a vámegyüttműködés; a rendőrségi együttműködés.

A kiadatás *feltétele* a „kettős büntethetőség” vagyis, hogy a bűncselekmény, amelynek elkövetésével a kiadni kért személyt gyanúsítják, vagy amelynek elkövetésében a bűnösséget jogerősen megállapították, mind a megkereső, mind a megkeresett állam joga szerint legalább egy év szabadságvesztéssel legyen büntetendő. Az egyezmény kizárta a kiadatási bűncselekmények köréből a politikai, katonai és pénzügyi bűncselekményeket; ez később részben feloldásra került. A kiadatási kérelmet írásban kell benyújtani.¹¹ A bíróság megvizsgálja a kiadatás feltételeit, de az engedélyezést az igazságügy-miniszter végzi. A kiadott személy átadása az INTERPOL segítségével történik.

2. Kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény

Az EU tagállamok ez irányú együttműködése az Európai Tanács Strassbourban 1959. április 20-án létrejött egyezményén nyugszik. A tagállamok jogsegélyt nyújtanak egymásnak az olyan bűncselekményekkel kapcsolatos bírósági eljárásokban, amelyre nézve a megkereső állam igazságügyi hatóságának joghatósága van. A jogsegélynyújtás korlátai ugyanazok, mint az előbb ismertetett Európai Kiadatási Egyezményben. A jogsegélynyújtás során az államok igazságügy-miniszterei közvetlenül érintkeznek, sürgős esetben a megkereső állam hatósága a megkeresett állam igazságügyi hatóságához fordulhat.

3. Az elítéltek átszállításáról szóló egyezmény¹²

Ezen egyezményt más szóval „Transzferegyezménynek” is nevezik. A szerződő államok arra vállaltak kötelezettséget, hogy az elítéltek átszállítása érdekében a legszorosabban együttműködnek. Az átszállítás feltételei: az átszállítást kérő elítélt a végrehajtó állam polgára, az ítélet jogerős, legalább 6 hónap letöltendő büntetése van hátra, átszállításhoz az elítélt hozzájárul, az ítélet alapjául szolgáló cselekmény a végrehajtó állam joga szerint is bűncselekmény. Az ítélező és végrehajtó állam igazságügy-miniszterei itt is közvetlenül érintkeznek egymással. Transzitszállításnál minden szerződő állam köteles engedélyezni a területén történő átszállítást.

¹¹ A Második kiegészítő jegyzőkönyv óta a megkereső és megkeresett állam miniszterei közvetlenül érintkezhetnek egymással. A kiadatási kérelemhez mellékelni kell: a büntetést kiszabó végrehajtható határozatot. A kiadást kérő államnak őrizetbe vételtől számított negyven nap alatt kell kiadatási kérelmet a megkeresett államhoz eljuttatni.

¹² Strassbourg, 1983. március 21.

4. A terrorizmus visszaszorításáról szóló európai egyezmény

A kiadatási és jogsegélyegyezmények területén a terrorizmus térhódításával együtt az Európai Tanács tagállamai feloldották a fentiekben említett korlátokat. Ennek eredménye lett az, hogy a terrorista jellegű bűncselekmények is kiadatási bűncselekményekké váltak. Amennyiben a kiadásra abból az államból, amelyben elfogták nem kerül sor, akkor ennek az államnak saját magának kell kötelezettséget vállalnia a kért személy elleni büntetőeljárás lefolytatására. Ezt hívjuk az ún. „kiadni vagy megbüntetni elv”-nek (aut dedere aut punire).

5. Európai Unió büntetőjogi együttműködés egyezményei

Sok évtizeden keresztül az együttműködés büntető ügyekben az Európa Tanács egyezményei alapján történt. A MSZ K3.(2) bekezdésének c. pontja teremtette meg annak lehetőségét, hogy a tagállamok a büntetőjogi együttműködés területén is egyezményeket kössenek. Az egyezményhez csatlakozás azonban nem kötelező. Emellett ezek az uniós egyezmények ún. „zárt egyezmények”, tehát csak EU tagállam csatlakozhat hozzájuk. Ezek az egyezmények az alábbiak:

5.1. Az Európai Unió tagállamai közötti kiadatási egyezmény¹³

Az egyezmény a korábban ismertetett Európa Tanácsi kiadatási egyezményhez képest néhány változtatást eszközölt csupán, így:

- az egyéves büntethetőséget csak a megkereső állam jogában követeli meg
- lehetővé teszi a pénzbüntetéssel fenyegetett bűncselekményre nézve is a kiadást
- a megkeresett állam nem utasíthatja el a kiadatási kérelem teljesítését azon az alapon, hogy a bünszövetség létrehozása saját joga szerint nem büntetendő, amennyiben a bünszövetséget terrorista jellegű legalább 12 hónap szabadságvesztéssel fenyegetett, kábítószerkereskedelemmel vagy szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekmények elkövetésére hozták létre.

A politikai bűncselekmények kizárását a kiadatási bűncselekmények közül teljesen megszüntette. Ezen egyezmény „egyik fajtája” az *egyszerűsített kiadatásról* szóló MSZ K.3.cikk 2. bekezdésének c. pontja alapján létrehozott szerződés. Ennek célja, hogy az eljárást lerövidítse és csak azon személyekkel szemben van

¹³ Brüsszel, 1996. szeptember 27.

helye, akik hozzájárultak ehhez a kiadáshoz. (A hozzájárulás nem vonható vissza.) A kiadni kért személy őrizetbe vételét követő 10 napon belül a megkeresett állam értesíti a megkereső államot a kiadni kért személy hozzájárulásáról, a megkeresett állam a kiadásról az ezt követő húsz napon belül dönt.

5.2. Az Európai Közösségek tagállamai között a kétszeres eljárás tilalma tárgyában létrejött egyezmény¹⁴

A kétszeres eljárás tilalma a büntetőeljárás egyik legfontosabb alapelve. Mégis vannak esetek, amikor az államok kijelentik, hogy nem tartják kötelezőnek ezen alapelv betartását. Ezek az alábbiak:

- az elítélés alapján képező bűncselekményt kizárólag az érintett állam területén követték el
- az elítélés alapját képező bűncselekmény az érintett állam biztonsága ellen irányul
- az elítélés alapját képező bűncselekményt az érintett állam hivatalos személye kötelességét megszegve követte el.

5.3. Az Európai Közösség tagállamai közötti megállapodás a büntetőeljárás átadásáról¹⁵

Az egyezmény célja röviden az, hogy a védelmet nyújtó állam vegye át és folytassa le azzal a terhelttel szemben a büntetőeljárást, akinek a kiadását nem tudja vagy nem tudná engedélyezni. Az állam a büntetőeljárást csak más szerződő állam felajánlása esetén folytathatja le. Ennek azonban előfeltétele az, hogy az elkövetett cselekmény saját joguk szerint is bűncselekménynek minősüljön és a terhelt a bűncselekmény elkövetéséért felelősségre vonható legyen. További feltétel, hogy a megkeresett államban állandó lakóhelye legyen vagy állampolgársága. (A megkeresések az igazságügyi minisztériumok között történnek.)

5.4. Az Európai Közösség tagállamai közötti egyezmény a külföldi büntetőítéletek végrehajtásáról¹⁶

A külföldi büntetőítéletek végrehajtására akkor ad lehetőséget az egyezmény, ha az elítélt az ítélet végrehajtása előtt olyan államba távozott, amelynek állampol-

¹⁴ Brüsszel, 1987. május 25.

¹⁵ Róma, 1990. november 6.

¹⁶ Hága, 1991. november 13.

gára, ott állandó lakóhellyel rendelkezik, így kiadatására nincs lehetőség. A végrehajtás átadásának, átvételének feltételei:

- az ítélet jogerős és végrehajtható
- az elítélés alapját képező cselekmények a végrehajtó állam joga szerint bűncselekménynek minősülnek
- az ítélet nem évült el
- a terheltet ugyanazon bűncselekmény miatt végrehajtó államban még nem ítélték el
- a végrehajtás átvétele nem ütközik a kétszeres eljárás tilalmába.

Az Amszterdami Szerződés (1999. május 1-jén lépett hatályba) az igazságügyi együttműködésben három nagy területen hozott változást. Egyrészt a bel- és igazságügyi kérdések egy részét átemelte az első pillérbe, másrészt a Schengeni Egyezmény az *acquis* részévé vált, harmadrészt a harmadik pillért megerősítette, és jogforrási rendszerét átalakította. Az Amszterdami Szerződésnek egyik legfontosabb célkitűzései a „szabadság, biztonság és igazságosság” területének megteremtése, és az ennek kialakítására vonatkozó feladatok voltak.

Ezen a területen különösen prioritást élvezett a szervezett bűnözés, a terrorizmus, az ember-és gyerekkereskedelem, a kábítószer, a fegyverkereskedelem, a csalás és a korrupció elleni küzdelem. Tekintettel arra, hogy a szerződés rendelkezett arról is, hogy a rendőri erők, a vámhatóságok, igazságszolgáltatási szervek még szorosabban együttműködjenek, ezzel együtt új intézmények is kerültek bevezetésre, amelyek közül az elsődleges a Tanács még 1995. július 26-ai döntésével hozott *Európai Bűnügyi Rendőrségi Együttműködési Szervezet az EUROPOL*, amelyet hágai székhellyel hoztak létre, és amely felváltotta az 1995-ben ideiglenesen felállított és sokkal szűkebb illetékességi területtel rendelkező úgynevezett *EUROPOL kábítószer egységet*.

Elsődleges feladata az információcsere előmozdítása és az információk gyűjtése volt. Működéséhez minden tagállam felállított egy nemzeti összekötő egységet, amely közvetített az EUROPOL és a nemzeti hatóságok között, s amelynek intézményéről későbbiekben az „Európai Bűnüldöző Szervek” témakörben lesz szó.

A következőkben vázolom, hogy mi is tulajdonképpen az úgynevezett a „szabadság, biztonság és igazságosság térségének” megteremtése, amelyet a bel- és igazságügyek területén az Amszterdami Szerződés, mint átfogó célkitűzést vázolt fel. Az Európai Bizottság 1998. júliusában kiadott egy közleményt, amelyben lefektette, hogy ezen „szabadság, biztonság, igazságosság térségét” miként kívánja megvalósítani. Ennek alapján fogadta el a Tanács és a Bizottság 1998. december 3-án a „szabadság, biztonság, igazságosság térségének” *Cselekvési Tervét*, amelyet néhány nap múlva az Európai Tanács bécsi csúcstalálkozón

meg is erősített. Ennek a Cselekvési Tervnek a lényegeként az Amszterdami Szerződés célkitűzéseit is figyelembe véve, a következő 5 évre meghatározott menetrenddel együtt, meghatározták a tevékenységeknek a sorrendjét, kiemelve, hogy mely tevékenységek élveznek prioritást.

A Cselekvési Terv rámutatott arra, hogy a személyek szabad mozgása, biztonságuk párhuzamos előmozdítása az egyik legfontosabb feladat. A Cselekvési Terv külön-külön definiálta, hogy mit jelent a szabadság, biztonság és igazságosság térsége, így:

- *a szabadság* övezete: a személyek szabad mozgását a Schengeni modell alapján, másrészt az alapvető jogok védelmét,
- *a biztonság* övezete a bűnözés minden formája elleni harcot, amit az Európai Unió még 1997.évi júniusi Amszterdami csúcson, a már említett külön cselekvési tervként is elfogadott. A biztonság övezetének megteremtésében pedig kiemelt hangsúly került az EUROPOL szerepére,
- *az igazságosság* térsége pedig az Európai Unió azon célját jelenti, hogy minden állampolgárnak biztosítani kell az igazsághoz való egyenlő hozzáférést.

A „szabadság a biztonság és igazságosság” térsége célkitűzéseinek a fontosságát hangsúlyozza az is, hogy az Európai Tanács 1999-es október 15-ei, 16-ai Tamperei rendkívüli ülését teljes egészében e témakörnek szentelte. Az állam és kormányfők ekkor felkérték a Bizottságot, hogy a Cselekvési Terv alapján alakítson ki egy egyfajta eredmény jelzőt, amelyet az elkövetkező öt évnek a feladatairól kell hogy szóljon. Ezen a „Tamperei csúcson” került aztán elfogadásra az, hogy az EUROPOL mintájára felállítanak egy a tagállamok vádhatósági, vizsgálati szervei, rendőrszolgálati közötti együttműködést ösztönző egységet, az úgynevezett *Eurojustot*. Az Eurojustnak támaszkodnia kell az Europol elemzéseire és szorosan együtt kell működnie vele. 1998-ban felállításra került egy ún. *Európai Igazságügyi Hálózat* (European Judicial Network) is, amely szintén az együttműködés megkönnyítésére szolgált. Figyelemmel az Egyesült Államokat ért 2001. szeptember 11-ei terrortámadásra az Európai Unióban a belső együttműködés szorosabbra fűzését még inkább sürgették. Így került ténylegesen is felállításra 2002. március 6-án a Eurojust.

Az Amszterdami Szerződést megelőzően azokat az EU tagállamokat, amelyek a bel- és igazságügyi együttműködés terén a többi EU tagállamnál gyorsabban kívántak előre haladni, a lassabban haladók állandóan fékeztek célkitűzéseikben. A schengeni együttműködésbe tömörülve az e téren legmélyebb együttműködést kialakító EU tagállamok meg voltak fosztva attól a lehetőségtől, hogy célkitűzéseik megvalósítása érdekében az EK/EU intézményeit használhassák. (Mivel a személyek szabad mozgását szabályozó kérdésekben

közösségi szinten a tagállamok *egyhangú* szavazatára volt szükség). Ebből fakadóan a kormányközi konferenciákon a „flexibilitás” kérdése vált az egyik központi tárgyalási témává.

A flexibilitás elvét, amelyet később az ASZ „*megegyeztetett együttműködés*” néven szabályozta, felhatalmazta a szorosabb integrációra törekvő államokat, hogy annak ellenére, hogy néhány tagállam nem vesz részt az együttműködésben, az UNIO keretein belül az UNIO intézményeinek, eszközeinek és eljárásának teljes használata mellett az adott területen az integrációt továbbfolytathassák.¹⁷

Az ASZ 43. cikke szerint a megerősített együttműködés csak akkor jöhet létre, ha nincs negatív hatással az *acquis-ra* és ha abban a tagállamok többsége részt vesz. Mindenkor nyitva kell állnia azon tagállamok számára, akik kezdetben nem vesznek részt a megerősített együttműködésben, de később csatlakozva ahhoz, az annak alapjául szolgáló határozatot követik.¹⁸

A harmadik pillérben maradó politikák jogi eszközrendszerét tekintve a következő reformokat vezette be az Amszterdami szerződés. A *közös álláspon*t intézménye továbbra is fennmarad (ASZ 34. cikk /2/). Az előírás az eddigi MSZ-beli szabályhoz képest azt a kifejezett kiegészítést tartalmazza, hogy a közös álláspon

„*az unió eljárás módját egy meghatározott kérdésben határozza meg*”. A közös álláspon

nincs alávétve sem az Európai Bíróság joghatóságának, sem az Európai Parlamenttel való konzultálási kötelezettségnek.¹⁹

Az ASZ 34. cikke (2) bekezdésének b. pontjában szabályozott úgy rendőrségi, mint igazságügyi együttműködésre alkalmazandó, a jogi és közigazgatási előírások harmonizálását szolgáló *kerethatározatokat* az ASZ lényeges új intézményként vezeti be. Az új jogi eszköz a közösségi irányelvhez hasonló jogintézmény. A kerethatározatban foglalt célok megvalósítása a tagállamok számára kötelező, de nem közvetlenül hatályos; a kerethatározatban megjelölt cél végrehajtása formájának és eszközének megválasztását, továbbá a megadott jogi keret kitöltését a tagállamokra bizza.

Az egykori *közös intézkedést nem vette át* az ASZ, annak helyébe az egyéb *határozatok* (EU szerződés 34. cikk (2) bek. c. pont) lépnek. A határozatok a „tagállamok jogi és igazgatási előírásainak közelítését kivéve” az EU szerződés VI. címén belül „minden más célra” elfogadhatóak lesznek. A címzetti

¹⁷ Egyesült Királyság és Írország számára pedig biztosítva lett az ún. „konstruktív távolmaradás”, amely szerint a Schengeni Egyezményben résztvevő államok a flexibilitás elvén szorosabb együttműködést alakíthatnak ki, de ezen két országnak biztosította, hogy kimaradjanak a schengeni standardot alapul vevő együttműködésből.

¹⁸ Tóth Árpádné dr. Masika Edit – Harmati Gergely: i. m. 328-329. o.

¹⁹ Uo. 338-339. o.

kört tekintve, csak a tagállamok végrehajtó hatásai számára bírnak kötelező erővel hatáskörükön belül. A kerethatározatokhoz hasonlóan a határozatok is közzétételek, bár nem közvetlenül hatályosak.

Az egyezmények továbbra is fontos szerepet játszanak a harmadik pillérben, de az EU szerződés 34. cikke (2) bekezdésének d. pontjában foglalt előírások azok hatékonyabbá tételét szolgálják. Ennek értelmében a Tanács egyrészt határidőt állapít meg azok ratifikálására / (2) bekezdés d. pont 2. mondat/, melyet a tagállamok kötelesek betartani, másrészt az egyezmények már akkor hatályba lépnek, amikor a tagállamok legalább fele már ratifikálta azokat [(2) bekezdés d. pont].

A következő fejlődési lépcsőt a Nizzai Szerződés jelentette, amely a már korábban említett szorosabb együttműködést meg kívánta újítani a harmadik pillérben. Ezek szerint a szorosabb együttműködés kiegészült az Európai Igazságszolgáltatási Együttműködési Egység (Eurojust) nyújtotta lehetőségekkel. Ezek szerint²⁰: „1. a büntetőügyi igazságszolgáltatás terén a közös fellépés a következőket foglalja magába: a) az eljárással és a határozatok végrehajtásával kapcsolatban könnyíteni és gyorsítani a tagállamok megfelelő hatáskörrel rendelkező minisztériumai, bíróságai vagy más megfelelő szervei között együttműködést, amennyiben célszerű az Eurojuston keresztül b) a tagállamok közötti kiadatás megkönnyítése...” 2. A tanács az Eurojuston keresztül megvalósuló együttműködést a következőképpen támogatja:

- a) felhatalmazza az Eurojustot a tagállamok ügyészai szervei közötti megfelelő összehangolás megkönnyítésére,
- b) súlyos határon túlnyúló bűnözés, különösen a szervezett bűnözés esetén az Eurojust által elősegíteni a nyomozást, figyelembe véve különösen az Europol által elvégzett elemzéseket,
- c) elősegíteni a szoros együttműködést az Eurojust és az Európai Igazságszolgáltatási Hálózat között, különösen a megkeresések és a kiadási kérelmek teljesítésére.”

A szorosabb együttműködés általános jellemzői a 43. cikk szerint Nizza után az alábbiak lettek: „Azon tagállamok, amelyek egymás között szorosabb együttműködés kialakítását tűzték ki célul, igénybe vehetik a jelen Szerződésben, valamint az Európai Közösséget alapító Szerződésben meghatározott intézményeket, eljárásokat és mechanizmusokat, feltéve, hogy az együttműködés:

- a) az UNIO és a Közösség célkitűzéseinek előmozdítására, érdekeinek védelmére és integrációs folyamataik megerősítésére irányul,

²⁰ 31. cikk

- b) *tiszteletben tartja az említett Szerződéseket és az Unió egységes intézményi keretét,*
- c) *tiszteletben tartja az *acquis communautaire* és az említett Szerződések egyéb rendelkezései alapján tett intézkedéseket,*
- d) *az Unió, illetve a Közösség hatáskörein belül marad, és nem érinti a Közösség kizárólagos hatáskörét,*
- e) *nem gyengíti az EK Szerződés 14. cikk (2) bek. foglalt belső piacot, illetve az EK Szerződés XVII. Címében foglaltak alapján létrehozott gazdasági és társadalmi kohéziót”*

Az Európai Alkotmány létrehozásáról szóló szerződés (továbbiakban EU Alkotmány) IV. Fejezete tartalmazza a „szabadság, biztonság és a jog érvényesülésének térségét”. Az „Általános rendelkezések” között szerepel, hogy „az UNIO egy, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget alkot, amelyben tiszteletben tartják az alapvető jogokat és a tagállamok eltérő jogrendszereit és jogi hagyományait”.

Lefekteti alapelvként azt is, hogy az „Unió a bűncselekmények, a rasszizmus és az idegengyűlölet megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedésekkel, továbbá a büntetőügyekben hozott bírósági határozatok kölcsönös elismerése és – amennyiben szükséges – a büntető jogszabályok közelítése révén a biztonság magas szintjének garantálásán munkálkodik.”²¹

Az Alkotmány ugyanezen IV. fejezete szabályozza a

- határok ellenőrzésével, a menekültügygel és bevándorlással kapcsolatos politikákat
- az igazságügyi együttműködést polgári ügyekben
- igazságügyi együttműködést büntető ügyekben
- rendőrségi együttműködést.

Ezek közül most részletesebben, tekintettel a témaválasztásomra, nézzük meg az *igazságügyi együttműködés büntető ügyekben* rendelkezéseit. Ezen részben az EU Alkotmány törvényt vagy kerettörvényt állapíthat meg, melynek célja:²², „III-270. a) a bírósági ítéletek és határozatok minden formájának az Unió égiszén belüli kölcsönös elismerését biztosító szabályok és eljárások megállapítása,

²¹ III-257. cikk (3)

²² A törvény az EU Alkotmány I-33. cikk szerint: általános hatállyal bíró törvényalkotási aktus. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban. Az európai kerettörvény: olyan törvényalkotási aktus, amely az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelező, azonban a forma és eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja.

b) a tagállamok közötti joghatósági összeütközések megelőzése és rendezése
 c) a bírák, ügyészek és igazságügyi alkalmazottak képzésének támogatása,
 d) a tagállamok igazságügyi vagy annak megfelelő hatóságai közötti együttműködés megkönnyítése a büntetőeljárások keretében és a határozatok végrehajtása terén”.

Amennyiben több államra kiterjedő büntetőügyről van szó, úgy a bírósági ítéletek kölcsönös elismerésének érdekében, *európai kerettörvényben* minimumszabályokat lehet megállapítani. Ezek vonatkozhatnak:

- a bizonyítékok tagállamok közötti kölcsönös elfogadhatóságára,
- a személyek jogaira büntetőeljárásban
- a bűncselekmények sértettjeinek jogaira.

Az EU Alkotmány III-271.cikk (1) bekezdésében pedig megadja a lehetőséget szintén ún. európai kerettörvényben a szabályozási minimumok felállítására „*a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan olyan különösen súlyos bűncselekmények esetében, amelyek jellegüknél vagy hatásuknál fogva a több államra kiterjedő vonatkozásúak, illetve amelyek esetében különösen szükséges, hogy az ellenük folytatott küzdelem közös alapokon nyugodjék.*”

Ezek a bűncselekményi területek a következők:

- terrorizmus
- emberkereskedelem
- nők és gyermekek szexuális kizsákmányolása
- tiltott kábítószer-kereskedelem
- tiltott fegyverkereskedelem
- pénzmosás
- korrupció
- pénz és egyéb fizetőeszközök hamisítása
- számítógépes bűnözés és szervezett bűnözés.

A fentiekben említésre került az európai törvény és európai kerettörvény. A „harmadik pillér vonatkozásában” azonban feltétlenül szükséges megemlítenünk egy nemrég létező jogforrást az ún. *kerethatározatot*, amelyről már korábban volt szó.

Kerethatározat (framework decision), amelyet az Amszterdami Szerződés vezetett be, olyan kötelező jogi aktusnak tekintendő, amely a tagállamok jogszabályainak közelítését szolgálja. Az Amszterdami Szerződés hatályba lépését követően a kerethatározati formában történő jogalkotás azonban nem indult meg rögtön, mivel csak 2000-ben jelent meg az első kerethatározat.

Tekintettel arra, hogy tanulmányom elsősorban az Európai Unió és a harmadik pillér büntető-eljárásjogi vetületet kívánja vizsgálni, a következőkben az ezzel kapcsolatban született kerethatározatokat tekintem át.

Büntetőeljárásjogi jellegű kerethatározatok:

- 2001. március 15. napján került elfogadásra a „sértett helyzetéről a büntetőeljárásban” 2001/220/IB számú kerethatározat,
- 2002. június 13-án került elfogadásra „a közös nyomozócsoportokról szóló 2002/465/IB számú kerethatározat”
- 2002. június 13-án került elfogadásra „az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról” szóló 2002/584/IB számú kerethatározat²³

Különös hangsúlyt kell fektetni e 2002/584/IB számú kerethatározatra, hiszen Magyarországon az európai elfogatóparancsra időközben már jogszabályi szinten is született rendelkezés a 2003 évi CXXX. törvénnyel, melyről majd egy későbbi tanulmányomban szólnék, mivel ennek bemutatása egy hosszabb lélegzetvételű munkát igényel.

Végezetül még két kérdéskört érintenék. Egyrészt röviden bemutatnám a *Corpus Juris* (továbbiakban: *CJ*) rendelkezéseit és azt, hogy milyen jelentősebb bűnüldöző szervek jöttek létre időközben az Európai Unióban.

A CJ óriási volumenű vállalkozás, melynek „célja az volt, hogy pénzügyi érdekek védelmének olyan, a klasszikus büntetőjogi elvekre is építő adekvát büntetőjogi eszközrendszerét dolgozzák ki, amely minden tagállam számára elfogadható modellként szolgálhat.”²⁴ Az Európai Parlament és a Bizottság kezdeményezésére 1995-ben állt fel egy neves büntetőjogászokból álló szakértői csoport „Európai Jogi Térség Project” kivitelezésére.²⁵ A szakértők három csoportban: anyagi jogi; joghatósági szabályok és extra-territoriális (területen kívüli hatály); eljárásjogi és bizonyítás problematikája tevékenykedtek.²⁶ A project eredményét, a *Corpus Juris* elsőként 1997-ben publikálták „büntető rendelkezések bevezetése az Európai Unió pénzügyi érdekei kapcsán” alcímmel.²⁷ Az Eu-

²³ Büntetőjogi kodifikáció. HVGORAC, 2003.évi 1-2.szám 8-9. o.

²⁴ Farkas Ákos: Büntetőjogi együttműködés az Európai Unióban. Osiris Kiadó Budapest, 2001. 51. o.

²⁵ A csoport tagjai: E. Bacigalupo, G. Grasso, K. Tiedemann, N. Jareborg, D. Spinellis, C. Van den Wyngaert, M. Delmas-Marty, J. R. Spencer.

²⁶ *Corpus Juris*, introducing penal provisions for the purpose of the financial interest of the European Union, under the direction of Mireille Delmas-marty. Economica, Paris, 1997. 6. o.

²⁷ Angol eredeti címe: introducing penal provisions for the purpose of the financial interest of the European Union

rópai parlament 1997. június 12-én és október 22-én meghozott döntésében arra kérte a Bizottságot, hogy készíttessen egy tanulmányt a Corpus Juris megvalósíthatóságáról.²⁸ A javaslat legitimitásának alapkövét az alapelvek adják. Kiválasztottak hat vezérlő elvet, amelyet a tagállamok alkotmányai maguk is tiszteletben tartottak. Ezek a következők:

- legalitás (nullum crimen, nulla poena sine lége)
- egyéni bűnfelelősség elve
- proporcionalitás
- bírói garancia elve²⁹, mint hagyományos elvek és új elvek:
- az európai territorialitás³⁰
- kontradiktórikus eljárás elvei³¹

A Corpus Juris 35 cikkelyt tartalmaz, amely az alábbiak szerint tevődik össze: 1-8. cikk különös részi tényállások, 9-17. cikk általános rész, 18-34. cikk eljárási szabályok, 35. cikk nemzeti jog kiegészítő jellegű alkalmazása.

Ezt követően tekintsük át vázlatosan az eljárásjogi rendelkezéseit. Az EU jogi térségén belül az euro-bűncselekményekkel kapcsolatosan indult büntetőeljárásokban a fő feladat az Európai Ügyészé, aki az Európai Unió mind tagállamoktól, mind pedig az unió egyéb szerveitől független hatóság (lenne), melynek feladata a nyomozások összehangolása, felügyelete, vádemelés, vádképviselés ellátása, bírósági határozatban való közreműködés.³²

Az Európai Ügyész mint jogintézmény az Ügyészség Igazgatójából és a tagállamokba kiküldött ún. Delegált Ügyészekből épülne fel. Az eljárás az alábbi szakaszokból állna:

Előkészítő szakasz: feljelentés (bármely polgár által), a Bizottság panasszal fordulhat az Európai Ügyészhez, az EU szervei és a tagállamok hatóságai pedig kötelesek informálni az Ügyészséget olyan eseményekről, amelyek a hatáskörébe tartozó bűncselekményt valószínűsítenek meg.

Az eljárás első lépcsője a nyomozás elrendelése.³³ *Nyomozás:* célja az igazság felderítése és az ügy tárgyalásra alkalmassá tétele. A nyomozás során mind a bűnösséget, mind pedig az ártatlanságot megalapozó bizonyítékokat fel kell

²⁸ A Corpus Juris végső változata a Corpus Juris 2000. munkacímet kapta.

²⁹ Farkas Ákos: i. m. 53. o.

³⁰ Ezen a térségen egy egységes „Európai Igazságszolgáltatási Térséget” értettek

³¹ azaz a felek joga kiterjed arra, hogy hozzájussanak minden bizonyítékhoz és észrevételhez, amit az ítéldbíró elé tárnak és amelyek befolyásolhatják őt döntésében.

³² CJ 18. cikke

³³ Az EU ügyész köteles elkövetési értékre tekintet nélkül elrendelni a nyomozást azokban az esetekben amikor euro-bűncselekmény valószínűsíthető.

tárni.³⁴ Ebben a részben az Európai Ügyésznek számos feladata van (pl. felügyeletet gyakorol a nyomozás felett, koordinálja a delegált ügyészek, a nemzeti hatóságok illetve az OLAF által folytatott nyomozásokat stb.)

A nyomozás lezárását követi az ügy bíróság elé terjesztése. A vádiratot az ügyész az alapjogi bíróhoz nyújtja be, aki meghallgatást tart, melyen az európai ügyész, a vádlott és a védője vesz részt. Az alapjogi bíró megvizsgálja a bizonyítékokat. Ha a vádat alkalmasnak találja a tárgyalásra, megküldi a vádiratot a bíróságnak és a vádlottat megidézi, ellenkező esetben további nyomozást rendel el.

Bírósági szak: Az ügyet annak az államnak a bírósága tárgyalja, amelynél az ügyész vádat emel. A tagállamok jelölik ki az euro-bűncselekmények elbírálására kizárólagos illetékességgel rendelkező bíróságot. Az európai ügyész szabadon döntheti el, hogy mely tagállamban emel vádat. A tárgyalásra az adott tagállam eljárásjogi szabályai vonatkoznak, a vádat azonban az európai ügyész képviseli. A tagállami ügyész akkor lép fel, ha nemzeti érdekek is sérültek. A bűnösséget megállapító ítélet ellen az elítélt fellebbezhet.

Bíróság ítéletének végrehajtása

Bármelyik tagállam bírósága által hozott ítélet minden tagállam területén hatályos, ennek következtében végrehajtható.³⁵ A jogerős ítélet rendelkezik arról, hogy mely tagállamban kell végrehajtani. Magát az ítéletet az európai ügyész küldi meg a végrehajtásra kijelölt államnak.

A CJ hatását tekintve a legjobban a jelenlegi Alkotmányban foglalt rendelkezésekkel összevetve állapíthatjuk meg. Az európai alkotmány létrehozásáról szóló szerződés (Brüsszel 2004. október 29.) III-274. cikke értelmében, szintén létrehoztak egy Európai Ügyészséget (amelyet a Tanács hozhat létre európai törvénnyel az EUROJUSTból) az unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekmények üldözésére: „az Európai Ügyészség hatáskörrel rendelkezik- adott esetben az Europollal együttműködve – az Unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekmények tetteseinek felkutatására, velük szemben a nyomozás lefolytatására és a bíróság elé állításukra.”

„Az ilyen bűncselekmények vonatkozásában a tagállamok hatáskörrel rendelkező bíróságai előtt a vádhatósági feladatot az Európai Ügyészség látja el.”

A fentiekből is látszik, hogy amit a CJ az Európai Ügyészről javaslatként tartalmazott annak elvi része a jelenlegi Alkotmányba beépítésre is került.

³⁴ Farkas Ákos: i. m. 59. o.

³⁵ Farkas Ákos: i. m. 67. o.

A CJ vitathatatlan jelentősége abban is látható, hogy lerakta a közösségi büntető-jog elméleti alapjait, olyan elveket dolgozott

Tanulmányomban végezetül essék szó röviden az „európai bűnüldöző szervekről.

1. OLAF

Az Unió pénzügyi érdekeinek védelmét biztosító szupranacionális szerv. Felállítást a Bizottság határozta el, feladata alapvetően adminisztratív ellenőrzés végzése, a Bizottság részeként működik, jogállást tekintve azonban független, tagjait a Bizottság nem utasíthatja. Feladatkörébe az UNIÓ pénzügyi érdekeinek sérelmére elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos tagállami bűnüldöző tevékenység segítése, valamint az UNIÓ pénzügyi érdekeit sértő tevékenységek felderítése és közigazgatási szankcionálása tartozik. Az utóbbi esetben az OLAF nyomoz többek között uniós csalás és vesztegetés esetén. Hatásköre kiterjed a tagállamok, illetve bizonyos esetben nem tagállamok természetes és jogi személyeire, valamint az UNIÓ szerveire.

2. A rendőri együttműködés szervei

2.1. Összekötő tisztek

A rendőri együttműködés terén bekövetkezett gyors fejlődést igazolja az ún. összekötő tisztek megjelenése. Növelik a rendőri együttműködés hatékonyságát azáltal, hogy segítik a bürokratikus időhúzás elkerülését, feltárják a nemzetközi együttműködés jogi akadályait, tanácsot adtak a rendőri szerveknek. Tekintettel arra, hogy ilyen kiemelkedő szerepük van a nemzetközi bűnüldözésben, az „Összekötő Tisztekről szóló Együttes Fellépés” kötelezi a tagállamokat, hogy a vonatkozó szabályozásokat harmonizálják.

2.2. EUROPOL

Az Europol 1999. július 1. óta gyűjt és elemez adatokat, valamint továbbítja ezeket a tagállami rendőrségnek. Tagállami súlypontja a tagállami rendőrségnek adott felvilágosítás, valamint a nemzetközi bűnözés elemzése³⁶. Hazánk az

³⁶ Az európai Unióról szóló szerződés 30. cikkelyének fényében kimondja, hogy az Europolit az Amszterdami Szerződés hatálybalépését követő 5 éven belül azaz 2004.

EUROPOL Nemzeti Egységek működési alapelveinek megfelelően létrehozta az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság szervezetében 2000. február 1-vel a nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központot (NEBEK).³⁷ A NEBEK megalakulásával változott a rendőrség nemzetközi kapcsolattartási formája. Feladata ellátásakor együttműködik a nemzetközi bűnüldözési szervezetekkel – EUROPOL, INTERPOL –, továbbá szakmailag irányítja, felügyeli a magyar rendőrség nemzetközi kapcsolattartását.

3. Az igazságügyi együttműködés uniós szervei

3.1. Összekötő ügyészek és bírók

A tagállamok bíróságai és ügyészségei közötti közvetlen kapcsolatfelvételt és információcserét az ún. összekötő bírók és ügyészek bonyolítják, akik küldéséről egy 1996-os együttes fellépés rendelkezik. A feladatuk a bűnügyi jogsegély gyors elintézéséhez szükséges információcsere biztosítása. Noha a bűnügyi jogsegély intézésében az érintett tagállami bíróságok, illetve az ügyészségek munkáját az összekötő ügyészek jelentősen megkönnyítik, 1999-ig mindössze Franciaország, Spanyolország, és Hollandia élt az összekötő bíró és ügyész cseréjének lehetőségével.

3.2. Európai Igazságügyi hálózat

Az 1998-ban felállított Európai Igazságügyi Hálózat a bűnügyi együttműködés területén a tagállamokban dolgozók telekommunikációs és személyes kapcsolatának szervezeti fóruma.

Az Európai Igazságügyi Hálózat keretében minden tagállamnak egy vagy több kapcsolattartót kell kijelölnie, akik a saját jogrendszerük alapján a területükön elkövetett súlyos bűncselekményekkel összefüggésben tartják más tagállam illetékes szerveivel a kapcsolatot. A Hálózat tagjainak a konkrét megkeresések előkészítésén túl aktív közvetítő és tanácsadó szerepet is be kell tölteniük. A személyes találkozások célja egymás megismerésén túl olyan fórum biztosítása, ahol az együttműködés jogi és gyakorlati problémáit meg tudják

április 30-ig fel kell ruházni operatív jogosítványokkal, ezen belül a tagállamokban a nyomozás kezdeményezésének jogával.

³⁷ Létrejöttének törvényes kereteit az 1999. évi LIV. tv az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló törvény adja meg.

vitatni. A tagállami kapcsolattartók feladata a nemzetközi jogsegély intézéséhez szükséges információk gyors biztosítása. A szakirodalom ezért joggal nevezi az Európai Igazságügyi Hálózatot szolgáltató intézménynek.³⁸

3.3. Eurojust

A tagállamok igazságügy miniszterei 1999 októberében Tamperében határozták el az Eurojust felállítását. Ennek alapján az Eurojust garantálná az összhangot a rendőrségi és igazságszolgáltatási együttműködésben. A Nizzai Szerződés értelmében az Eurojustot be kell vonni a tagállamok közötti igazságügyi együttműködésbe. Az Eurojust feladata a tagállamok bűnüldöző tevékenységének koordinálása a kompetenciájába tartozó bűncselekményekkel kapcsolatban. Az Eurojust hatásköre kiterjed az Europol Egyezményben meghatározott bűncselekmények mellett a számítógépes bűncselekményekre, a csalásra, a korrupcióra, az Európai Közösség pénzügyi érdekeit sértő bűncselekményekre, a pénzmosásra, a környezetet sértő bűncselekményekre, a bűnszervezetben való részvételre, valamint mindazokra a bűncselekményekre, amelyeket az előbb felsoroltakkal együtt követtek el. Az Eurojust kollégiuma a tagállamok által delegált egy-egy nemzeti képviselőből áll, aki – a küldő tagállam jogrendszerével összhangban – bíró, ügyész vagy rendőrségi tisztviselő egyaránt lehet.

Az Eurojust a kompetenciájába tartozó bűncselekmények vonatkozásában:

- a tagállamok hatóságaihoz kéréssel fordulhat, hogy azok bizonyos cselekményekkel kapcsolatban nyomozást folytassanak és vádat emeljenek
- tudomásul vegyék, hogy más államok jobb helyzetben vannak az eljárás folytatását és vádemelést illetően
- koordinálják a tagállamok vonatkozó szerveinek tevékenységét.
- közös nyomozócsoportot állítsanak fel
- információkat nyújtsanak a feladatok ellátásához szükséges mértékben.

3.4. Európai Ügyészi Szervezet

Az Európai Ügyészi Szervezet koncepcióját a Corpus Juris dolgozta ki, amely az EU pénzügyi védelmének biztosítására egységes büntetőjogi rendelkezéseket fogalmaz meg. Az Európai Ügyészi Szervezet hatásköre a Corpus Jurisban meghatározott bűncselekményi körre terjedne ki, figyelemmel az európai területi elvre. E cselekmények vonatkozásában megilletné minden, a tagállami nyomozó hatóságot megillető jogosítvány, sőt tagállami nyomozó hatóságokat utasíthatná is. Az európai ügyészek kérelmére a tagállami bíróságok által kibocsátott elfoga-

³⁸ Serviceeinrichtung

tóparancsot az EU egész területén végre kell hajtani. A büntetőeljárás e nemzeti bíróságok előtt folya, de a vádat az európai ügyész képviselné.³⁹

Summary

In my study I tried to give an overview about the place and historcal development of criminal procedure law in the European Union from the World War I. till now. I sketched the development of judicial cooperation in criminal matters and the most important conventions in the European Union. I emphasised the hierarchy of the different legal rules. (I especially stressed the importance of the framework decision) Finally I introduced an initiation of great importance „Corpus Juris”, which shows a possible way towards a unified criminal procedure law. My study ends with an overview of the „EU law enforcement agencies” (for example OLAF, Eurojust, The European Public Prosecutor Office).

³⁹ Az Európai Ügyészi Szervezet megvalósítására a Bizottság a CJ alapul véve egy javaslatot is készített, amely szerint az Uniós Szerződés első pillérének szabályai közzé kívánta az Európai Ügyésről szóló cikkelyt bevenni. Nizzában nem került sor a Bizottság javaslatának megvitatására, ezért a Bizottság egy évvel később készített egy ún. Zöld könyvet, amely javarészt a CJ. Megfogalmazott gondolatokat tartalmazza.